

Minya Károly:

A halmozás alakzata

Egy felsőoktatási intézmény oktatójának s egyben egy tudományág kutatójának, úgy vélem, a legnagyobb szakmai sikere az, ha munkásságának eredményét egy kötetben tudja „átnyújtani” a kollégáknak, a hallgatóknak s az érdeklődőknek. Pethő József a Nyíregyházi Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének a docense ebben az örömben részesült akkor, amikor megjelent A halmozás alakzata. A halmozás fogalmának, típusainak és funkcióinak vizsgálata (Krúdy Gyula Szindbád ifjúsága című kötete alapján) című munkája, PhD-disszertációjának részben átdolgozott és bővített változata. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az alább bemutatandó kötet bekerült a „halhatatlan nyelvészeti munkák” sorába, ugyanis nem kisebb kiadó, mint az Akadémiai jelentette meg a Nyelvtudomány Értekezések 154. számaként. (Eddig a nyíregyházi nyelvészek közül rajta kívül csupán Gáspári László kötete szerepel a sorozatban.). Ugyanakkor Pethőnek ezen műve szorosan kapcsolódik a Stíluskutató Csoport munkájához, amely Budapesten működik az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékének és Szathmári Istvánnak a szakmai irányításával.

Pethő József témaválasztása két okból is helytálló. Könyvében egyrészt bemutatta a hazai és külföldi szakirodalom alapján a halmozás fogalmáról és fajtáiról vallott nézeteket, másrészt szorosan kapcsolódik a szűkebb hazához, a megyéhez, Nyíregyházához, hiszen Katona Béla szellemi örökségét és munkásságát folytatja a Krúdy-kutatásban.

A szerző a halmozás alapvető kérdéseinek komplexebb megközelítéssel történő felvetésére és lehetőség szerinti megválaszolására tett kísérletet. Ugyanakkor lehetőség nyílt az újabb stílus- és alakzatelméleti eredmények beépítésére, s figyelembe venni többek között a szövegtani, pragmatikai, szemantikai, kognitív megközelítésmódot, valamint az újabb irodalomelméleti meglátásokat. Azonban a mű irányítójá a funkcionális szemlélet érvényesítése, amelynek lényege hogy középpontba állítja a nyelvi-stiláris eszközöknek a kommunikációs folyamatban betöltött funkcióit.

Bár az alakzatok leírása két és félezer éves múltra tekint vissza, mind az alakzatelmélet, mind az egyes alakzatok jellemzése még a mai nap is igen sok válasza váró kérdést állít elénk. Így például hosszú múltra tekint vissza az a vita, amely az alakzatok „szabályszerű” vagy „rendellenes” voltáról folyik. Pethő József úgy véli, hogy az alakzatok szövegbeli szerepének leírását csak egy pragmatikai-szemantikai és szintaktikai szempontokat egyaránt érvényesítő szintézisben oldható meg.

A mű nívója és kutatási eredménye az a részletes halmozástipológia, amely a következő szempontokat szempontok alapján történt: szintaktikai, szemantikai, valamint a halmozás tagjainak száma szerint. Bizonyágképpen arra, hogy e kutatás számára Krúdy-művei kifogyhatatlan kincsesbányának számítanak, íme egy példa: „Szerették, ha szerelmi jelvényeiket: hajszájakat, harisnyakötőket, zsebkendőket, imakönyveket, hajtűket, cipőket, zsüpponokat, gyűrűket, apró kis cédulákat, vasúti jegyeket, hervadt virágokat, szalagocskákat, emlékezetes faleveleket, fátvolokat, együtt talált patkószegeket, arcképeket, pénzdarabokat, süteménymaradványokat, kavicsokat, cigarettacsutkákat, gombokat, ingeket, könyveket, fűzőzsinórokat, üres gyufaskatulyákat megőrizték a férfiak”. Az efféle halmozások a múltat ismétlő jelenbeli benyomások, a látottak és hallottak minél pontosabb, árnyalatokban történő megragadására való törekvés eszközei. Természetesen a különféle halmozástípusok gyakoriságuk okán jellemzőbbek a költői nyelvre és a szépprózában, csak kivételes esetben fordulnak elő a mindennapi nyelvhasználatban.

A könyv legfőbb tudományos eredményei, s egyben a felsőoktatásban, valamint a középiskolában is tanítható tanulságai a következők. Mindenekelőtt az érdeklődők a halmozásra vonatkozó szakirodalomnak olyan áttekintését adja, amely a hazai stilisztikából eddig hiányzott. Ugyanakkor a vizsgált alakzat szerepének jobb megértését segítheti azzal, hogy a szakirodalomban korábban érvényesített stilisztikai-retorikai szempontokat kiegészíti újabb pragmatikai-szemantikai, szövegtani eredményekkel. A könyv által bemutatott tipológiai rendszer koherenciája révén alkalmazható lesz a továbbiakban a szépprózai szövegek stílusvizsgálatában, tehát az újabb kutátnemzedék, a

doktoranduszok számára is alapműként szolgálhat. Így a könyv korántsem lezárás, hanem az e területen szükséges további munka megkezdésének a kiindulópontja.

(Pethő József: *A halmazok alakzata. A halmaz fogalmának, típusainak és funkcióinak vizsgálata* (Krúdy Gyula Szindbád ifjúsága című körete alapján) *Nyelvtudományi Értekezések* 154. sz., Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004., 151 p.)